

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІМ. М.І. ПИРОГОВА

Кафедра філософії та суспільних наук

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО - ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**II-ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО - ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

18 листопада 2021 року

ВІННИЦЯ 2021

УДК: 1(091):004.83

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
академік Національної академії медичних наук України,
ректор Вінницького національного медичного університету
ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Мороз Василь Максимович

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА
проректор з наукової роботи
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Власенко Олег Володимирович

професор кафедри філософії та суспільних наук
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор філософських наук, професор
Вергелес Костянтин Миколайович

Редакційна колегія:

Черкасов Святослав Васильович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

Харьковщенко Євген Анатолійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри релігієзнавства філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Куліш Павло Лаврентійович кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР)

Мельник Віктор Мирославович, кандидат політичних наук викладач кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах. Матеріали доповідей та виступів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 18 листопада 2021 року Вінниця 2021. Видавець ФОП Кушнір Ю.В. – 196 с.

ISBN 978-617-7721-38-2

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників II всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «**Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах**», яка відбулась у Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 18 листопада 2021 року з нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів до сучасних. Збірник адресовано науковцям, вищої та середньої освіти, аспірантам, магістрантам, пошукувачам, студентам та всім хто цікавиться філософією й гуманітарними дисциплінами.

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен, посилань, грамотність, літературний стиль та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не завжди поділяють думки учасників (авторів).

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова протокол № 3 від 25 листопада 2021р.

УДК: 1(091):004.83

ISBN 978-617-7721-38-2

вважав Пірс, пов'язаний з тим, що наука як би «стріляє» не по фіксованій меті, а по меті, яка постійно рухається. Те, що Пірс називає своїм «тихізмом», тобто його певною мірою антидетерміністська наполегливість у сенсі неприйняття лапласівського детермінізму і в тому, що у світі існує абсолютна випадковість (або «об'єктивний шанс»), також тісно пов'язане з його фаліблізмом.

Ратушняк І.І.,
старший викладач кафедри філософії та суспільних наук
Вінницький національний медичний університетт
ім. М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна

**РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО МЕТОДИЧНОЇ РОЗРОБКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ
ВУЗІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ НА ТЕМУ: «УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ 1917-1921 рр.» НА ПРИКЛАДІ «ГЕТЬМАНАТУ П.
СКОРОПАДСЬКОГО»**

Досвід викладання теми «Українська революція 1917-1921 рр.» демонструє, що студенти непрофільних до історії спеціальностей при освоєнні матеріалу зазвичай стикаються з проблемою розуміння важких історичних процесів, які проходили на території українських земель. Це, в першу чергу, пов'язано із фактологічним насиченням, розмежуванням різних політичних концептів, які впроваджувались в ході визвольних змагань, причинно-наслідкових зв'язків між історичними подіями тощо. З метою кращого засвоєння програмних питань та провокування студентів до дослідницьких процесів, які є сьогодні визначальними у формуванні професійних навиків майбутнього лікаря необхідно викликати інтерес до запропонованої теми шляхом акцентування на ключових/дискусійних питаннях. Особливу увагу звертаємо на організації медичної служби, участі лікарів у державотворчих процесах, що формує активну громадянську позицію у сучасній молоді. Персоніфіковане наповнення викладеного матеріалу стимулюватиме творчі пошуки в майбутньому у медичного працівника та відчуття відповідальності, причетності до розбудови України.

Події Української революції постали потужним історичним явищем, яке зародилось в імперському Петрограді в лютому 1917 р., але набуло власних рис, реалізувало власну політичну програму і після більшовицького перевороту постало антиподом для російської революції. Важливим етапом цих подій – Українська Держава П. Скоропадського (квітень-грудень 1918 р.)

Яким було політичне тіло цієї держави ? В якому соціальному полі діяв керівник та уряд новопосталої держави ? Концепцій, ідей, рефлексій сформульовано безліч [1]. Як представниками народницького напрямку (безпосередніми учасниками подій противниками Гетьманату – В. Винниченко, І Мазепа, М. Шаповал та інші). Так і представниками державницької течії (Д. Дорошенко, В. Липинський, Н. Полонська-Василенко та інші), які доводили, що даний політичний режим гетьмана був найбільш доцільною формою державної влади для України в цей період [2]. Ми ж можемо сказати, що Гетьманський режим по суті - «історичний експромт» української політичної культури, в умовах війни та іноземної окупації. «Перехідний етап» – жмуток усіх владних конструкцій, які функціонували коли не будь на українських теренах в просторі та часі (монархія, диктатура, республіка).

Важливою частиною вивчення історії є звернення до особистісного чинника. Важливо з'ясувати фактаж щодо ключових історичних персоналій - походження, освіта, суспільний статус, політичні погляди (позиція) тощо ? Безумовно, розпочати слід з керівника: Павло Скоропадський (1873-1945) – суспільно-політичний діяч. По лінії батька гетьман походив від козака Уманського полку Федора Скоропадського, який перебував у війську Б. Хмельницького під час революційних подій 1648-1657 рр. Сама ж родина Скоропадських століттями посідала провідні позиції у вітчизняній політичній та культурній історії, була пов'язана шлюбними зв'язками з козацько-старшинськими родинами Апостолів, Кочубеїв, Лизогубів, Лисенків, Полуботків, Розумовських. З 1893 р. майбутній гетьман став офіцером елітного Кавалергардського полку. Часто мандрував країнами Європи та Близького Сходу. У Франції прослухав курс лекцій в Сорбонському університеті. За звитяги в російсько-японській війні отримав чисельні нагороди. 1905 р. цар Микола II призначив його флігель-ад'ютантом при своїй особі. В ході Першої світової війни в 1916 р. – генерал-лейтенант. Через рік за наказом командувача Південно-Західного фронту генерала Л. Корнілова провів «українізацію» 60 тисячного 34-го військового корпусу. У жовтні 1917 р. на з'їзді в Чигирині обраний отаманом вільного козацтва. У березні 1918 р. сформував «Українську народну громаду», яка разом із Демократично-хліборобською партією та партією Земельних власників сформувала ліберально-демократичну альтернативу національно-соціалістичній ЦР [9]. Створення «громади» мало за мету об'єднати «усіх власників без винятку», тобто втілити в життя програму перетворень, позбавлену демагогії, популізму і спрямовану на забезпечення суспільно-економічного ладу на основі приватної власності як фундаменту культури та цивілізації. Звинувачений в «бонапартизмі» і скоріш не безпідставно гетьман намагався при підтримці німецько-австрійських загонів (*відкритим залишається питання – окупація, союзники та ін.*, оскільки для боротьби з

більшовиками військової формування Троїстого союзу на територію України запросила саме ЦР) стабілізувати ситуацію в країні. *Але з перших днів існування гетьманату виникла опозиція ?*

Слід з'ясувати «політичну картину», зрозуміти «правий», «лівий» та ін. спектри партійних інтересів. В середині країни зі сторони соціалістичних партій, які входили до складу уряду ЦР – української соціал-демократичної, соціал-революційної та партії соціалістів-федералістів. Зовні – Росії більшовицької.

Кожна нова політична сила бажає бути ліпшою та ефективнішою за іншу. Який був внутрішньополітичний курс гетьмана, як він здійснювався ? Але варто бачити (напрям) не лише в масштабах «держави», але й на рівні регіонів.

Розуміючи помилки попередників, було взято курс на побудову дієздатної влади в регіонах. В травні 1918 р. П. Скоропадський розпочав з реформи місцевих адміністрацій: замість посад губернських і повітових комісарів запроваджувалися посади старост. Як зауважують дослідники «Навіть зміна назви адміністративних посад свідчила, що з революційними означеннями органів влади «комісар», «комітет», які уособлювали колегіальність, покінчено. Натомість назва «староста» – мала певний відголосок патріархальності, старовини, консервативності і, за задумом гетьманців, повинна сприйматися селянами як близький і зрозумілий елемент владної ієрархії від сільського до губернського старости». Крім того, назва «староста» була властива давньоруській традиції [2]. Головами адміністрацій призначалися діячі консервативних переконань правого спрямування, на відміну від часів Центральної Ради, коли місцеві керівники були соціалістами. На посади адміністраторів призначалися особи з вищою освітою і досвідом обіймання адміністративних або командних посад. Окремі управлінці у минулому були вищими російськими службовцями регіонального рівня (І. Чарторижський, С. Шидловський), військовими (П. Андріанов, В. Федоренко, П. Залеський і І. Черніков) [5]. Більшість з них мали військову освіту, служили в армії, а згодом – працювали земськими діячами. За соціальною приналежністю належали до місцевих поміщиків. Фактична передача регіональної влади поміщикам, зауважують науковці, була «*принциповою помилкою гетьмана*» [7]. Адже «суперечки за землю поміж зазначеними великими земельними власниками та українськими селянами мали-ж вирішувати самі-ж позивачі в цій справі». Лише окремі з них, зокрема, Харківський і Подільський губернські старости (П. Залеський і С. Кисельов) усвідомлювали необхідність здійснення поміркованої аграрної реформи [5], [8]. Те, що окремі працівники адміністративного апарату і загалом російська інтелігенція в Україні не були прихильниками української самостійності, та й України «хоча б з деякою культурною автономією» стало одним із чинників поразки гетьманату.

Якою ж була зовнішня політика Гетьманату, та в чому полягала її контроверсійність(особлива увагу до федеративної спілки з небільшовицькою Росією 14 листопада 1918 р.) ?

У «зовнішньому напрямку» гетьман продовжував курс ЦР (навіть посаду очільника уряду пропонував В. Винниченку). Були налагодженні в першу чергу зв'язки з місцевостями де проживало українське населення поза теренами Української Держави – Кубань, Зелений Клин на Далекому Сході, Сірий Клин у Казахстані, Румунією, щодо Бессарабії, Доном. Важливим моментом стало входження Криму, як автономії до складу України. Надзвичайно складними виявились перемовини щодо кордону з представниками більшовицької Росії (особливо коли довилось 14 липня викликати на перемовини з Харкова проф. Д. Багалія, щоб він як фахівець довів Х. Раковському законність приєднання до України Таганрозького округу та Донбасу. Безумовно, що найміцніші взаємини були з Німеччиною та Австро-Угорщиною. Саме орієнтуючись на столиці цих країн, на думку багатьох дослідників формувалась економічна політика Гетьманату. А в Берліні - встановлювався курс українського карбованця та планувався його друк[7].

Суспільствознавці запевняють, що без культури, як соціальної інституції, суспільство не можливе. А без урахування соціокультурних особливостей (особливо освітніх) неможливо побудувати розвинуту державу. Нажаль ліквідація курсу «історії української культури» лише погіршила ситуацію, оскільки позбавила студентів цілого пласту інформації (розуміння її) стосовно духовних та матеріальних надбань українського народу. Тому, які ж здобутки були в культурній сфері і чи можливі вони в умовах війни, окупації та революції ?

Сім з половиною місяців існування Української Держави були періодом потужного культурно-освітнього життя. Необхідність створення національної школи була очевидною, оскільки з 33млн. населення країни 75% були неписьменними. По окремих регіонах, зокрема на Поділлі – 84,5% населення не мали освіти[4]. Так Міністр Народної освіти та закордонних справ Микола Василенко (один з творців Української Академії наук і Національної бібліотеки) здійснив реорганізацію цієї інституції. Було створено систему шкільних округ («попечительство»). А з липня 1918 р. до міністерства перейшло право затверджувати на посадах вчителів. Отже, в перше була створена централізована система управління освітою. 5 серпня вийшов закон про відкриття двох українських університетів – в Києві, і в Кам'янці-Подільському. Поява двох національних університетів, була подією історичного значення спрямована в майбутнє.

Щодо історичного розвитку медичної галузі то тут варто дізнатись про становище, структуру, підрозділи особовий склад

інституції в цей складний період, а також розуміти основні виклики та проблеми з якими доводилось зіштовхнутись медичним працівникам ?

На початку травня 1918 р. вийшло розпорядження щодо створення Міністерства народного здоров'я та опікування. За час перебування при владі Центральної Ради такого міністерства *не існувало*, а медична інституція входила до відомства Міністерства внутрішніх справ. Очолив міністерство Всеволод Любинський (1870-1920) особистий лікар родини гетьмана, учень відомого бактеріолога й епідеміолога Володимира Високовича. *Сам Любинський мав проукраїнську позицію, виступав за українізацію медичної науки. Створив при міністерстві разом з лікарем М. Галіним комісію щодо впровадження україномовної медичної термінології.* Допомігав Любинському його заступник Є. Яковенко - відомий в Росії лікар-психіатр, який зазнавав утисків царської влади за українофільські погляди. У складі Міністерства були створені відповідні департаменти: медичний департамент, який очолив відомий лікар-гігієніст Б. Матюшенко; департамент загальних справ, керівником якого став український соціал-демократ, який не мав медичної освіти, М. Галаган; санітарний департамент під керівництвом відомого ученого-епідеміолога О. Корчак-Чепурківського; департамент державної опіки, яким керував Ю. Вігте. Департаменти мали свої відділи: освіти (очолив В. Піснячевський), інформаційно-видавничий (очолив Ю. Меленевський), судової медицини (очолив К. Сулима), санітарно-технічний (очолив О. Земляницин), демобілізаційний (очолив О. Сидоренко). Загалом організаційно-функціональна структура міністерства складалася з 4 департаментів, 16 відділів і кілька допоміжних підрозділів. Також формувалися дорадчі органи відомства: рада міністра, учений комітет, судовомедична рада. Головним завданням всіх відомств В. Любинський вважав боротьбу з епідеміями кору, віспи, скарлатини та холери, які різко поширились на всій території України. Це дійсно була надзвичайно серйозна проблема, породжена тривалим перебігом війни, антисанітарією, міграцією великих людських мас. За проектом, розробленим О. Корчак-Чепурківським, керівництво в галузі протиепідемічної роботи мало покладатися безпосередньо на Міністерство народного здоров'я та опікування, а впроваджувати заходи на місцях доручалося органам місцевого самоврядування у тісній співпраці з відповідними медичними установами. Для того щоб позбутися пошестей, уряд Української Держави виділив з Державної скарбниці майже десять мільйонів карбованців. Їх необхідно було витратити не тільки на лікування хворих, а й на широку пропаганду протиепідемічних заходів. Саме завдяки виділеним коштам по країні курсували пересувні музеї-виставки, читалися лекції, видавалася просвітницька агітаційна література[3].

Таким чином зазначена тема потребує подальшої розробки та вивчення. Необхідно, аби засвоєння програмних питань відбувалось в повній мірі,

варто стимулювати студентів до дослідницьких процесів, які сьогодні є визначальними у формуванні професійних навиків майбутнього студента-медика. Інтерес до запропонованої теми слід спонукати шляхом дискусійних питань. Вивчення історичних подій - корегувати з організацією медичної сфери в даний історичний відрізок; участь лікарів у державотворчих процесах, їхня активна громадянська позиція тощо. Загалом – це має стимулювати та формувати творчі пошуки та відчуття відповідальності та причетності до розбудови країни.

Література:

1. Грицак Я. Нарис Історії України. Формування модерної нації ХІХ-ХХ століття. – К., 2019. – с. 206-293.
2. Дорошенко Д. Історія України 1917-1923 рр. : в 2 т. / упоряд., авт. передм. та комент. К. Ю. Галушко. Київ : Темпора, 2002. Т. II. 194 с.
3. Демочко Г. Охорона здоров'я в Українській Державі. Вісник КНЛУ. 2012. №17. с. 140-144.
4. Зубалій О. Д., Рященко Д. С. Освітній рух в Україні у добу національно-державного відродження (1917-1920 рр.) // УІЖ. – 1998. - № 3. – с. 15.
5. Кравчук О., Ратушняк І. Губернські старости Української Держави 1918 р.: матеріали до біографій. Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи: збірник наукових праць / [редкол.: В. С. Степанков (головн. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський, 2021. Випуск 9. – с. 181-213.
6. Петровський В. В., Радченко Л. О., Семененко В. І. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі. / Вид. 3-тє. – Х.: ВД «Школа», 2010. – с. 300-316.
7. Пиріг Р.Я Гетьманат Павла Скоропадського: сутність і форми державності / Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрверсії. Матеріали всеукраїнської наукової конференції 19-20 травня 2008. – Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 2008. – с. 6-12.
8. Ратушняк І. І. Законодавчі основи реформування місцевих адміністрацій в Україні в добу гетьманату 1918 р. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. Вінниця, 2017. Вип. 25. с. 91-97.
9. Яневський Д. Б. Проект «Україна», або Спроба Павла Скоропадського. – Харків: Фоліо, 2010. – 284 с.